

Långsiktigt stöd för hedersutsatta

Sammanställning av projekt under 2020

**Centrum
Mot Våld**
i nära relationer
i Jämtlands län

Innehåll

1 Inledning	3
1.1 Bakgrund	3
1.2 Syfte	4
1.3 Projektets genomförande	4
2 Resultat	5
2.1 Sammanfattning av behov	5
2.3 Sammanfattning av utmaningar	6
2.4 Glesbygd.....	7
2.5 Andra utvecklingsområden viktiga för långsiktiga insatser	8
2.6 Förslag på hur långsiktiga insatser skulle kunna erbjudas i glesbygd	9
Referenser.....	12
Bilaga 1 Exempel på tillgängligt stöd för målgruppen och professionella.....	13
Bilaga 2 Exempel i Jämtland.....	16
Bilaga 3 Gryning öppenvård.....	18
Bilaga 4 Gryning skyddat boende.....	20
Bilaga 5 Tjejjouren Norrköping	22
Bilaga 6 Resurscentra Norrbotten och Freda- mottagningen.....	23
Bilaga 7 Resursteam Heder Malmö.....	24
Bilaga 8 Kvinnojouren i Jämtlands län	25
Bilaga 9 Dialoga	26
Bilaga 10 Origo	27
Bilaga 11 TRIS	28
Bilaga 12 Somaya	29
Bilaga 13 Bräcke kommun.....	30
Bilaga 14 Krokoms kommun	32
Bilaga 15 Härjedalens kommun	34
Bilaga 16 Strömsunds kommun	35
Bilaga 17 Ragunda kommun	36
Bilaga 18 Åre kommun	38
Bilaga 19 Bergs kommun.....	39
Bilaga 20 Länsstyrelsen Jämtland	40
Bilaga 21 Susanne Strand.....	41

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Projektet "Långsiktigt stöd för hedersutsatta" utfördes under 2020 av medarbetare på Centrum mot våld i Jämtlands län. Projektet finansierades av Länsstyrelsen Östergötland.

Begrepp

Hedersrelaterat våld och förtryck

Hedersrelaterat våld och förtryck har många likheter med mäns våld mot kvinnor i stort genom att det har sin grund i kön, makt, sexualitet och kulturella föreställningar kring dessa. Våldet utövas ofta i nära relationer och den som är utsatt ofta är starkt känslomässigt bunden samt ofta beroende på olika vis till de eller de som utövar våldet och förtrycket. Hedersrelaterat våld och förtryck är starkt knutet till kollektivet och kontrollen av flickor och kvinnors sexualitet är central. Föreställningar kring att flickor och kvinnors påstådda eller faktiska beteende, kopplat till oskuld och kyskhets, är avgörande för familjens rykte och anseende är en grund i hederstänkande. Hedersrelaterat våld och förtryck tar sig uttryck i form av allt från begränsningar och kontroll gällande kläddval, socialt umgänge, utbildning, jobb och civilstånd till hot om våld, våld och dödligt våld. Tvångsäktenskap och könsstympning är två företeelser som är kopplade till föreställningen att familjers heder är avhängigt kvinnor och flickors sexuella beteenden. Hedersrelaterat våld och förtryck kan utövas av flera förövare oavsett kön, våldet kan även sanktioneras av familj och omgivningen. Alla, oavsett ålder, könsidentitet eller sexuell läggning kan bli utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck. Hederstänkande kan förekomma i icke-religiösa sammanhang och är inte kopplad till någon specifik religion eller kultur. Dock kan hederstänkande ta sig olika uttryck beroende på olika kulturella föreställningar och religion (Regeringen, 2007).

Långsiktigt stöd

Socialtjänsten ska enligt Socialstyrelsens föreskrifter SOSFS 2014:4 erbjuda bland annat våldsutsatta vuxna och även de under 18 år som har varit utsatta för hedersrelaterat våld insatser på akut, kort och lång sikt. Vägledningen *Våga göra skillnad* beskriver behov av insatser för unga utsatta för hedersrelaterat våld under en akut fas, mellanfas och tiden efter, dvs långtidsfasen. Under denna fas har förhoppningsvis den utsatta anpassat sig till den nya situationen och individuella behov har blivit utredda. Målet under denna period är att möjliggöra för den unga att påbörja ett liv i den riktning som hen själv önskar sig på sikt, där fokus ligger på ett fungerande sammanhang och sysselsättning. Stöd under den långsiktiga fasen bör dock vara en sammanhållen del av stödet under alla behovsfaserna och det är viktigt med en kontinuitet i relationer och insatser (Länsstyrelsen Östergötland, 2011). Fokus i projektet har varit behoven av långsiktigt stöd, dvs behoven efter den akuta och mellanfasen, men har studerats utifrån att vara en del av ett helhetsstöd vilket inneburit att behoven och insatserna även kan vara likartade under andra faser i processen.

Glesbygd

Sveriges kommuner och regioner har tre huvudkategorier gällande kommunindelning; A: Storstäder och storstadsnära kommuner, B: Större städer och kommuner nära större stad, C: Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner. Gällande Jämtlands län kategoriseras kommuner Åre, Härjedalen, Ragunda och Strömsund under C medan Berg, Bräcke och Krokoms kategoriseras in i grupp B utifrån sin närhet och pendlingsavstånd till Östersunds kommun som definieras som en större stad (Sveriges kommuner och regioner, 2021). Utifrån att Östersund som tätort ligger på den undre gränsen i kategorin större stad och erfarenheterna i arbetet inom socialtjänst i Jämtland har visat på att likheterna kan vara stora i utmaningar och möjligheter kommunerna i länet. Därför har

Åre, Härjedalen, Ragunda, Strömsund, Berg, Bräcke och Krokom haft en likartad medverkan i projektet som så kallade glesbygdskommuner.

Målgrupp

Målgruppen som projektet fokuserat på är till stor del sammanstående med målgruppen som beskrivs i vägledningen *"Våga göra skillnad"* och " består av unga, mellan 13-25 år, som både kan vara underåriga och myndiga, kvinnor och män, transpersoner, homo-, bi-, och heterosexuella, ensamstående och par med eller utan egna barn. Eftersom målgruppen har både gemensamma och specifika drag kan den på samma gång beskrivas som en grupp och som flera grupper." (Länsstyrelsen Östergötland, 2011 s. 6). Dock har projektet öppnat för att även äldre individer kan ha liknande erfarenheter och behov som gruppen unga som är/varit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

Omfattning

Det har gjorts försök att kartlägga omfattningen av hedersrelaterat våld och förtryck dels nationellt men även internationellt. Uppskattningarna är dock få och begränsade. När det gäller utsattheten i världen finns exempel på uppskattningar i att över 700 miljoner idag vuxna kvinnor giftes bort som barn samt att 200 miljoner kvinnor och barn lever med konsekvenser av att ha blivit könsstympade (Länsstyrelsen Östergötland, 2021). Exempel på studier som genomförts i Sverige är TRIS kartläggning *UNG 018* där unga i Uppsalas erfarenheter av utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck samlades in. Av de niondeklassare som deltagit i kartläggningen har 20% av flickorna och 10% av pojkarna uppgett att de upplever ett oskuldhetskrav som även visats omfattande påverka deras handlingsutrymme. (Ghadimi & Gunnarsson, 2019). 5% av flickorna och 3% av pojkarna i Socialstyrelsens undersökning *"Frihet och ansvar"* uppgav att de är ganska eller mycket oroliga för att en förälder eller annan vuxen i familjen ska bestämma vem de ska gifta sig med (Socialstyrelsen, 2007).

1.2 Syfte

Projektet syftar till att ge konkreta förslag på metoder till länets kommuner, anpassat för att fungera i ett glesbygdslän, på hur de kan utforma ett långsiktigt stöd till personer som brutit med sitt sociala nätverk på grund av utsatthet av hedersrelaterat våld och förtryck. Projektet syftar på sikt till att de som varit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck ges möjlighet till stöd oavsett boendeort.

1.3 Projektets genomförande

Projektet har genomförts främst genom intervjuer med representanter för verksamheter och organisationer på olika ställen i Sverige som på olika sätt arbetar mot hedersrelaterat våld och förtryck. Den andra stora delen av projektet utgörs av dialoger kring hedersrelaterat våld och förtryck med kommunerna i Jämtlands län. Dessa dialoger har utförts på varierande sätt utifrån kommunernas förutsättningar att delta. Vissa dialoger har genomförts med en eller två representanter medan andra har haft egna dialoger i arbetsgruppen utifrån tillhandahållna frågor och sedan återkopplat via mejl och telefon. Viss forskning och annan expertis som har ansetts relevant har tagits in i projektet. Samtliga intervjuer och dialoger finns sammanfattade som egna bilagor som komplement till de sammanställningar som gjorts under resultatdelen.

2 Resultat

Nedan följer exempel på behov hos utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, men även utmaningar för professionella som uppmärksammas i forskning och främst i verksamheter som arbetar med hedersrelaterat våld. men även till viss del i forskning. Tillägg görs dock att behoven som beskrivs inte innefattar grundläggande generella behov eller som inkluderar barns rättigheter till exempel hälsa och utveckling utan som nämns som utmärkande för unga, men även vuxna, som är eller har varit utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck.

2.1 Sammanfattning av behov

Skydd och riskhantering

Flera verksamheter har beskrivit att en av de viktigaste förutsättningarna för att den utsatte ska kunna leva ett liv fritt från våld är stöd i form av riskhantering och skydd. Det kan innebära allt från ett fysiskt skydd, i form av skyddat boende till en strukturerad säkerhetsplanering och stöd i att hålla den. En säkerhetsplanering kan innehålla bland annat förhållningssätt till telefon och internet för att inte av misstag bli röjd via teknik. En bakgrundshistoria med stöd i hur man kan bemöta frågor om sitt förflutna eller kring familj kan även vara ett stöd för att inte riskera att bli hittad.

Susanne Strand menar att det finns behov att involvera bland annat skolor och andra runt omkring, särskilt när den utsatte är ung, i skyddsplaner men även att man kan arbeta mycket med kontaktförbud för att skydda den utsatte.

En del i att stötta unga som lämnat förtrycket och våldet är att göra realistiska bedömningar kring de ungas behov av skydd. Detta kan hjälpa den ungas egna förståelse för allvaret i situationen, lyfta skuld och skam från den utsatte och lägga ansvaret hos den/de som använder våld och förtryck. Fortsatta diskussioner med den unge kring risker kan balansera upp den unges förhoppningar om förändring och ge en mer realistisk bild av konsekvenserna för kontakter med familjen och eventuella återvändande. Även under den långsiktiga fasen kan den unge vara i behov av stöd i att hantera kontakt från familj och släkt och skyddsplaner ska uppdateras efter behov (Länsstyrelsen Östergötland, 2011).

Bygga upp nätverk

Att hjälpa till att bygga nya, tillitsfulla relationer till såväl professionella som till privatpersoner ses som i princip avgörande i arbetet med individer utsatta för våld och ett fungerande socialt nätverk är en central skyddsfaktor (Länsstyrelsen Östergötland, 2011). Detta bekräftas av flertalet verksamheter som möter målgruppen. Eftersom uppbrottet ofta innebär en helt strypt kontakt med hela nätverket, dvs. familj, släkt, skola/annan sysselsättning och vänner samt en flytt till annan ort riskerar den utsatta att helt vara utan nätverk. Stöd i att bryta isolering, att hitta nya nätverk och social samvaro kan då vara avgörande för att orka stå fast vid sitt beslut att lämna våldet men även att ha en fungerande vardag.

Information

Många av de verksamheter som träffar målgruppen beskriver att många som varit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck är i behov av information, dels information kring egna och andras rättigheter dels samhällsinformation i stort.

Motivation och framtidstro

En tydlig målbild och positiva drömmar ökar förutsättningarna för att den utsatta ska orka leva vidare i sitt nya liv (Länsstyrelsen Östergötland, 2011). Flera verksamheter trycker på vikten av motivation till skolgång eller annan sysselsättning och poängterar hur bostad och sysselsättning kan vara avgörande för att uppleva en meningsfull tillvaro och trygghet. Andra verksamheter nämner även behov av stöd att bygga upp bilden av sig själv som värd att må bra och att inte bli utsatt för våld.

Någon som går bredvid

Ett behov som såväl verksamheterna som möter målgruppen och studier tycks vara samstämmiga kring är behovet av någon som går bredvid den utsatte. Som är med i processen, hjälper till i myndighetskontakter, ett vuxenstöd men även i vissa fall ta en form av föräldraroll. Detta stöd kan vara motiverande och en hjälp till att fatta beslut, att hitta sin egen röst men även ibland vara behjälplig i ett praktiskt stöd i att sköta eget boende med mera. En verksamhet nämner även att det finns behov av att kunna erbjuda en långsiktig stödkontakt som finns med oavsett om den utsatta väljer att lämna eller ej. Susanne Strand ger exempel på en samverkansperson att ha kontakt med och som informerar, stöttar i sysselsättning, hjälper till med kontakter och stöttar i att bygga upp det nya nätverket.

Kontaktpersoner som beviljas unga och som finns med under processen och kan vara en länk till myndigheter och verksamheter är en framgångsfaktor vid placeringar av unga (Länsstyrelsen Östergötland, 2011).

Tillräcklig livskvalitet

Ett behov som kan ses som avhängigt det andra är att uppnå eller åtminstone hoppas på att uppnå en tillräcklig livskvalitet efter att ha lämnat våldet. Susanne Strand menar att livskvaliteten är avgörande för riskhanteringen och om det innebär en för låg livskvalitet att lämna våldet är det hög risk för att den utsatta ska stanna kvar eller återvända till det sammanhang där man riskerar bli utsatt för våld eller förtryck.

2.3 Sammanfattning av utmaningar

Målgruppens behov

Flertalet verksamheter som möter målgruppen beskriver att behoven oftast är omfattande som ofta kvarstår under lång tid. Det har poängterats av flera yrkesverksamma att trots att man kan se flera gemensamma drag i behoven hos målgruppen så är utbredningen i behov stor. Det ställer höga krav på att utreda, bedöma och erbjuda insatser.

Bristande strukturer och särskilt utsatt

Insatser efter placering är korta eller icke-existerande från kommunernas sida menar en verksamhet som bland annat driver ett skyddat boende. Susanne Strand menar att kommunen har förlitat sig på kvinno- och tjejjourer och att kommunernas insatser tar slut i samband med att våldet upphör, oavsett behoven hos individen. En verksamhet menar även att det är inställningen till jobbet som styrs socialtjänstens arbete, att man formar insatser efter vad som fungerar på arbetsplatsen i stället för att anpassa insatser och arbetssätt efter behoven hos målgruppen.

Insatser efter placering är korta eller icke-existerande från kommunernas sida menar en verksamhet som bland annat driver ett skyddat boende. Susanne Strand menar att kommunen har förlitat sig på

kvinn- och tjejjourer och att kommunernas insatser tar slut i samband med att våldet upphör, oavsett behoven hos individen. En verksamhet menar även att det är inställningen till jobbet som styr socialtjänstens arbete, att man formar insatser efter vad som fungerar på arbetsplatsen i stället för att anpassa insatser och arbetssätt efter behoven hos målgruppen.

Flera grupper inom målgruppen upplevs ha särskilt svårt att få det stöd de behöver. Unga som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck men där det inte bedöms tillräckligt för ett omhändertagande enligt LVU, vid exempelvis psykiskt våld som ibland bedöms som mindre allvarligt våld, hamnar ofta mellan stolarna. Socialtjänsten hänvisar till föräldrarnas försörjningsskyldighet och de unga har svårt att lämna familjen. En verksamhet beskriver det som en diskrepans mellan information om ungas rättigheter och deras förutsättningar till att kunna nyttja dessa, exempelvis ekonomiska möjligheter till eget boende.

Unga män över 18 år beskrivs i stort sett sakna skyddsmöjligheter helt, ofta tar inte skyddade boende ens emot män. Regeringens handlingsplan för hedersrelaterat våld saknar ett HBT-perspektiv och det finns stora utmaningar för personer inom HBT att få det skydd och stöd de har behov av (Darj & Nathorst-Böös, 2011).

Majoritetssamhällets föreställningar kring individer med intellektuella funktionsnedsättningar sexualitet kan hindra yrkesverksamma att upptäcka hedersproblematik. Individer med funktionsnedsättningar kan även vara i större beroendeställning till familj och släkt samt ha bristande förmåga att förstå sin egen utsatthet. Detta kan innebära att individer med intellektuella funktionsnedsättningar som är utsatta för hedersrelaterat våld har särskilt svårt att bli erbjuden adekvat stöd (Gunnarsson, Ghadimi, Davidian, & Hellberg, 2020).

2.4 Glesbygd

Utmaningar

Susanne Strand menar att en utmaning när det kommer till glesbygdskommuners möjligheter att erbjuda stöd till personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck är att det finns fler riskfaktorer på glesbygd än i storstäder. Dels finns arbetslösheten, missbruk och psykisk ohälsa i högre utsträckning på glesbygd. Utövarna finns även på heltid runt omkring den utsatta på ett annat sätt än i städer. Hedersfamiljer i glesbygden är ofta lättare att identifiera och isoleringen blir ofta stor. De allra svåraste ärenden rekommenderas att placeras och då ej glesbygd då det är lättare att smälta in och inte bli hittad på större orter.

Många av kommunerna i Jämtlands län beskriver en osäkerhet i arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck, en oro för att göra fel eller att göra för lite eller för mycket. Det är svårt för socialtjänsten att bygga upp erfarenheter då få ärenden kommer in. När ärenden väl kommer in upplevs behov av kompetens utifrån och ofta köps tjänster som exempelvis utredning, riskbedömning och skyddsplanering externt. Vissa kommuner menar att detta innebär att socialtjänsten på ett vis lämnar över ärendet och inte heller bygger på sin kunskap och erfarenhet, trots att ärenden förekommer. Få ärenden gör det svårt för kommunen att se vad som behövs eller saknas i arbetet. Någon kommun menar även att det är även om det finns teoretisk kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck så är det svårt att omvandla till praktik utan erfarenhet.

Kommuner i länet beskriver att många handläggare har breda ansvarsområden och det är svårt att ha hög kompetens inom allt. Det kan innebära svårigheter att se tecken på våld. Det upplevs även som även svårt att bygga en varaktig kompetens utifrån att det ofta är enstaka handläggare som får kompetenshöjningar och personomsättningar gör det sårbart. Det upplevs även som svårt att avsätta tillräcklig tid och utrymme för att finnas till för målgruppen på det sätt de behöver.

Resurscentra Norrbotten och Freda-mottagningen i Luleå beskriver att även i Norrbottens län har socialtjänsterna få ärenden och därmed svårt att bygga upp erfarenhet kring heder. Kvinno- och tjejjourerna har mer erfarenhet vilket också leder till att utsatta fortsätter att vända sig dit snarare än till socialtjänsten. Vid kartläggningen i samband med uppstarten av Resurscentra Norrbotten efterfrågade många yrkesverksamma ett mobilt team med speciell kompetens kring hedersvåld och som kunde komma ut till socialtjänst eller andra verksamheter för att möta upp utsatta. Utifrån de långa resvägarna så bedömdes mobilt team som svårt att nå fram till målgruppen på ett bra sätt då mycket resurser skulle gå åt till resor snarare än utredning av och stöd till målgruppen.

Möjligheter

Även om kommunerna i Jämtland har lättare att se utmaningar i att arbeta med hedersrelaterat våld och förtryck så finns även en del aspekter som kan ses som möjligheter i kommuner i glesbygd. Någon kommun påpekar att det är nära till stöd från chefer samt att handläggare som arbetar brett blir bra på att se ärenden ur flera perspektiv. Andra kommuner beskriver att mindre kommuner lättare kan skapa nära samarbete med exempelvis skola, förskola och integration samt en känsla att när ärenden rörande heder väl blir aktuella så sluter alla upp och hjälps åt. Andra erfarenheter är en vana och möjlighet att kunna individanpassa insatser inom den egna öppenvården.

2.5 Andra utvecklingsområden viktiga för långsiktiga insatser

Kunskapsläget

Kunskapsläget kring hedersrelaterat våld är generellt lågt menar Susanne Strand. Flera andra verksamheter ute i landet stärker den bilden. Kompetens och utbildning kan också vara en färskvara, bland annat gällande IT- och telefonskydd utifrån en snabbt förändrande världs. Behov av ökade kunskaper kring risk- och skyddsbedömningar är något som även påtalats i grannlandet Norge. Det finns tendenser både att inte ta riskerna tillräckligt allvarligt men även att anta att alla ärenden som rör hedersrelaterat våld innebär hög risk. Därmed kan väldigt strikta skyddsåtgärder sättas in utan en grundlig och individuell riskbedömning görs. (Sårbarhet och styrka). (Bredal & Ramsvik Melby, 2018). Det finns stora behov av kompetenshöjning gällande utsatthet för hedersrelaterat våld hos individer med intellektuella funktionsnedsättningar (Gunnarsson, Ghadimi, Davidian, & Hellberg, 2020).

Även Länsstyrelsen i Jämtlands län har i kommundialoger sett behov av utbildning inom socialtjänst men även inom skola och förskola. Majoriteten av länets kommuner bekräftar detta, de upplever själva att det finns behov av kompetenshöjning för att kunna möta målgruppen på ett bra sätt. Kommunerna framhäver att det måste finnas avsatta resurser, exempelvis en del av en tjänst för att jobba med kompetenshöjning.

Resurser

Verksamheter som arbetar med målgruppen beskriver att det finns vinster med att ha specifika skyddshandläggare som har utrymme att vara tillgängliga och finnas med över tid, som har möjlighet

att bevilja boende och andra insatser. Kvinnojouren i Jämtlands län menar att mer resurser bör gå direkt till målgruppen i stället för till utbildning. En del av kommunerna i länet upplever att det saknas tid och resurser för att kunna arbeta med målgruppen efter behov.

Samverkan

Länsstyrelsen i Jämtland förespråkar en intern och extern samverkan, med bland annat socialtjänst, integration, polis, och skola med hög kvalitet som inte är personbunden. Flera kommuner i länet och även en del verksamheter i länet menar att politiker och chefer måste driva på samverkan och att det finns vinster att bygga på en samverkan med andra både andra kommuner och över länsgränser exempelvis med boende och andra insatser. Exempel på hur samverkan kan utvecklas är att lärare eller annan personal på skola som arbetar nära barnen blir involverade då det ofta är de som har bäst möjlighet att upptäcka tecken på hedersrelaterat våld och förtryck. Ofta är det personal på elevhälsan som får utbildning men kompetensen stannar ofta där och elevhälsan träffar inte alla elever. En verksamhet framhäver vikten för mindre kommuner att ta hjälp av andra verksamheter för att få till helheten för individen.

Stöd till professionella

Såväl Länsstyrelsen i Jämtland som kommuner och verksamheter har nämnt behov av stöd till professionella som möter målgruppen. Kollegialt och chefs-stöd kan vara avgörande för handläggare i arbetet. Tvärprofessionella nätverk och tvärprofessionella kompetensteam är andra sätt att stötta upp en skör struktur i mindre kommuner. Länsövergripande verksamheter kan ha andra möjligheter att bygga upp kompetenser och erfarenheter.

Rutiner

Handlingsplaner och rutiner att luta sig mot förespråkas av både verksamheter och kommuner i Jämtland. Utan handlingsplaner och rutiner tenderar kvaliteten bli avhängigt eldsjälar på respektive arbetsplats. Att ställa frågor på rutin, brett i flera verksamheter, kan leda till att fler ärenden upptäcks. Det framhävs även att en förutsättning för att våga fråga och upptäcka är att våga lita på en positiv utkomst. Rutiner och vetskap kring arbetssätt kan öka denna tillit.

Flexibla insatser

Utmaningar som framkom i projektet kretsade kring vida, omfattande behov och svårigheter att möta upp dessa. De utsatta passade inte alltid in i verksamheternas stöpta former och blev därför utan insatser. Verksamheter som möter målgruppen förespråkar flexibla insatser och perspektiv som möjliggör att man ser att det kan finnas flera processer än våld i nära relationer samtidigt. Studien HBT och Heder understryker att skydd och insatser måste kunna erbjudas till alla som är utsatta oavsett biologiskt kön, könsidentitet eller sexuell läggning (Darj & Nathorst-Böös, 2011).

2.6 Förslag på hur långsiktiga insatser skulle kunna erbjudas i glesbygd

När kan långsiktiga insatser erbjudas i den egna kommunen?

Chefer och handläggare inom socialtjänster i Jämtland beskriver en utmaning i att erbjuda långsiktigt stöd till utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck i flera aspekter. Ett vanligt scenario är att när ärenden gällande hedersrelaterat våld och förtryck så skyddsplaceras den utsatta utanför den egna kommunen. Det innebär svårigheter att erbjuda långsiktiga insatser om placering kommun inte köper tjänster av annan utförare. Det är viktigt att poängtera att de långsiktiga behoven ska bedömas oavsett om den utsatte erbjuds skyddsplacering eller ej men nedanstående exempel är för

att motivera kommuner i länet till att se över möjligheterna att anpassa sitt arbete för att kunna erbjuda insatser till de som finns inom länets gränser. Dialoger i Jämtlands län har lett fram till olika exempel på när långsiktiga insatser kan bli aktuellt att erbjuda i den egna kommunen. Det kan vara när den utsatta är:

- Över 18 år, utsatt för heder, som av olika anledningar inte lämnar våldet
- Över 18 år utsatt för heder, flytt till länet utan pågående insatser från annan kommun
- Under 18 år, där det finns oro för hedersrelaterat förtryck, men ej skäl bedöms uppfylla kriterier för LVU
- Under eller över 18 år och kan återvända till länet efter skyddsplacering
- Under eller över 18 år och kan bo kvar i länet efter att ha lämnat våldet

Flexibla och långsiktiga insatser möjliga att erbjuda i glesbygdskommuner

För att långsiktiga insatser i glesbygdskommuner ska kunna erbjuda till en målgrupp med breda och omfattande behov behöver insatserna vara flexibla och anpassas till individens behov. Tjejjouren i Norrköping startade 2013 projektet "Tjejer till tjejer". Tjejjouren rekryterar möjliga kontaktpersoner och utbildar dessa i hedersrelaterat våld och förtryck för att skapa förståelse bland annat för hur det kan vara att lämna våldet och leva skyddat. Dessa möjliga kontaktpersoner förmedlas sedan kontakt med närliggande socialtjänst och kan utredas och beviljas som insats. Kontaktpersoner kan vara en del i att komma ur isolering och bygga nya nätverk. Kontaktperson är en insats vars uppdrag kan formas efter individens behov av stöd och behöver inte begränsas utifrån kön, sexualitet, ålder, eventuellt funktionshinder eller villkoras till att individen måste lämna våldet. Kontaktpersoner med särskilda kunskaper inom hedersrelaterat våld och förtryck bör ha större möjlighet att förstå och stötta i den svåra situation som målgruppen kan befinna sig i.

Kontaktpersoner med särskilda kunskaper inom hedersrelaterat våld och förtryck skulle kunna vara en del i att tillgodose de behov som verksamheter och forskning ser att målgruppen kan ha. Resterande del i stödstrukturen måste också fungera för att ge förutsättningar till att individer lever fritt från våld samtidigt som de uppnår en bra livskvalitet. Det kan innebära andra insatser från socialtjänst men även från andra myndigheter såsom polis och region. Det innefattar även att yrkesverksamma har tillräcklig utbildning, tillräckligt stöd, resurser och vägar för samverkan. En bild på hur kontaktpersoner med särskild kunskap kring heder skulle kunna vara en del i det långsiktiga stödet finns som bilaga 1.

Dialoger i länet har visat på att det finns tro på att kontaktpersoner skulle vara en bra insats att tillgå men att det finns farhågor kring att rekrytering och tillsättning av kontaktpersoner skulle kunna vara besvärligt. Rekrytering och utbildning kan organiseras på olika sätt, nedan är exempel på hur det skulle kunna se ut i Jämtlands län:

- Lokala lösningar med kompetensstöd
  - Socialtjänster rekryterar och utbildar egna kontaktpersoner i närområdet efter behov och får kompetensstöd av exempelvis Centrum mot våld i Jämtland och Nationella Kompetenscentrumet.
- Central lösning för utbildning och rekrytering
  - Länsövergripande rekrytering och utbildning av kontaktpersoner som kommunerna senare utreda och bevilja som insats.
    - Avtal med civilsamhället
    - Via länsverksamheter (ex. Centrum mot våld eller Familjehemscentrum)

Det kan innebära kontaktpersoner i lokalområdet som kan träffas ofta eller kontaktpersoner på längre avstånd som träffas ibland men har med stöd digitalt och över telefon.

Referenser

- Bredal, A., & Ramsvik Melby, E. (2018). *Sårbarhet og styrke- Barnevernets møte med minoritetsjenter utsatt for vold og sterk kontroll*. Oslo: Velferdsforskningsinstituttet NOVA.
- Darj, F., & Nathorst-Böös, H. (2011). *HBT & Heder - En intervjustudie om unga hbt-personer som lever i familjer med hedersnormer*. Gävle: ALMAeuropa & RFSL Ungdom.
- Ghadimi, M., & Gunnarsson, S. (2019). *UNG 018- En kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck bland unga i Uppsala*. Uppsala: TRIS – tjejjers rätt i samhället.
- Gunnarsson, S. G., Ghadimi, M., Davidian, T., & Hellberg, M. (2020). *Gömd & Glömd- Hedersrelaterat våld och förtryck mot vuxna med intellektuell funktionsnedsättning*. Uppsala: TRIS- Tjejjers rätt i samhället.
- Länsstyrelsen Östergötland. (2011). Våga göra skillnad.
- Länsstyrelsen Östergötland. (den 04 01 2021). *Hedersförtryck*. Hämtat från Ärenden i Sverige: <https://www.hedersfortryck.se/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/arenden-i-sverige/>
- Regeringen. (2007). Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer 2007/08:39.
- Socialstyrelsen. (2007). Frihet och ansvar- En undersökning om gymnasieungdomars upplevda frihet att själva bestämma över sina liv. Hämtat från Socialstyrelsen Frihet och Ansvar.
- SOSFS. (2014). SOSFS 2014:4 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer.
- Sveriges kommuner och regioner. (den 04 01 2021). *Fakta om kommuner och regioner*. Hämtat från Sveriges kommuner och regioner: <https://skr.se/tjanster/kommunerochregioner/faktakommunerochregioner.432.html>

Bilaga 1 Exempel på tillgängligt stöd för målgruppen och professionella
Med reservation för förändringar.

Nationellt stöd till professionella

- Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck

Nationella kompetensteamet, vid Länsstyrelsen Östergötland, erbjuder utbildning, information och stöd till yrkesverksamma inom bland annat socialtjänst, skola/förskola, polis och hälso- och sjukvård. Yrkesverksamma kan genom att ringa på den nationella stödlinjen konsultera i ärenden i såväl akuta skeden som förebyggande och långsiktiga insatser.

Läs mer på www.hedersfortryck.se. Där finns även metodstöd, vägledningar och handböcker som kan vara ett stöd för professionella.

Nationella stödlinjen: **010-223 57 60**

- TRIS – Tjejers rätt i samhället

TRIS är en ideell organisation som arbetar med förebyggande, akuta och kompetenshöjande insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck. Läs mer på www.tris.se.

TRIS nationella jourtelefon för hjälpsökande och yrkesverksamma: **0774- 40 66 00**

- GAPF – Glöm aldrig Pela och Fadime

GAPF är en ideell förening som arbetar mot hedersvåld. GAPF erbjuder rådgivning till yrkesverksamma inom bland annat socialtjänst och skola. Läs mer på www.gapf.se.

Nationellt stöd till individer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck

- Socialtjänst

Socialtjänsten har enligt Socialtjänstlagen (2001:453), SoL, ett tydligt ansvar för att ge stöd och hjälp till de som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck (5 kap. 11§ SoL). Läs mer om socialtjänstens arbete på respektive kommuns hemsida. På www.kollpasoc.se finns information om socialtjänsten för barn och unga.

- Hälso- och sjukvård

Individer utsatta för våld kan få hjälp av vården på olika sätt. Läs mer på www.1177.se eller www.umo.se (för unga).

- Polis

Polisen kan bland annat vara ett stöd att göra en anmälan om brott och göra en skyddsanalys. Läs mer på www.polisen.se.

- TRIS – Tjejers rätt i samhället

TRIS är en ideell organisation som arbetar med förebyggande, akuta och kompetenshöjande insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck. Läs mer på www.tris.se.

TRIS nationella jourtelefon för hjälpsökande och yrkesverksamma: **0774- 40 66 00**

- Somaya- Kvinno- och tjejjour

Somaya kvinno- och tjejjour är en ideell förening som stöttar kvinnor och HBTQI-personer med utländsk bakgrund som är utsatta för våld i nära relation och/eller lever i en hederskontext. De driver en stödlinje, stödchatt, skyddat boende och aktivitetscenter. Läs mer på www.somaya.se.

- Terrafem

Terrafem är en ideell organisation som arbetar för kvinnors och flickors rätt att leva utan mäns våld och dominans. Terrafem driver tjejhus och ett akut skyddsboende samt en jourtelefon och juristjour. Terrafem erbjuder stöd på många olika språk. Läs mer på www.terrafem.org.

- GAPF – Glöm aldrig Pela och Fadime

GAPF är en ideell förening som arbetar mot hedersvåld. GAPF har en nationell stödjour för utsatta och anhöriga. Läs mer på www.gapf.se.

- Brottsofferjouren

Brottsofferjouren är en ideell organisation som erbjuder stöd till brottsoffer, vittnen och anhöriga. Brottsofferjouren Sverige driver den nationella telefonlinjen för brottsofferstöd, 116 006, och erbjuder genom *Stöd på eget språk* kontakt med volontärer som talar över 20 olika språk. Det finns även lokala brottsofferjourer på flera ställen i landet. Läs mer på www.brottsofferjouren.se.

- Kvinno-, tjej- och ungdomsjourer

Hos tjej-, ungdoms och kvinnojourer kan du som ringer välja att vara anonym. Alla jourkvinnor/jourtjejer har tystnadsplikt. Läs mer på: www.unizon.se eller www.roks.se.

- Kvinnofridslinjen

Kvinnofridslinjen går att nå dygnet runt för utsatta som vill ha stöd eller information. Läs mer på www.kvinnofridslinjen.se.

Lokalt stöd Jämtland

- Centrum mot våld i nära relationer

Centrum mot våld (CMV) är ett kompetenscentrum för våld i nära relationer i Jämtlands län. CMV erbjuder bland annat stöd till våldsutsatta vuxna och barn, behandling till våldsutövare och kompetensstöd och utbildning till yrkesverksamma. Ring 0200-120 145 för mer information.

- Samråd

Under 2021 kommer samråd mellan socialtjänst, region, polis och åklagare att påbörjas. Där kommer det vara möjligt för yrkesverksamma att konsultera och dela erfarenheter om ärenden som rör våld i nära relation och även hedersrelaterat våld och förtryck.

- Kvinnojouren Jämtlands län

Kvinnojouren i Jämtlands län erbjuder stöd till kvinnor utsatta för våld i nära relation. De har en stödchatt och det går att ringa för att få mer stöd. Läs mer på www.kvinnojour.nu.

- Tillsammans mot våld

Tillsammans mot våld är en informationsportal skapad av myndighetsamverkan mot våld i nära relation i Jämtlands län. På www.tillsammansmotvald.se går det att läsa mer om det stöd som finns till yrkesverksamma men även till individer utsatta för våld eller vill sluta använda våld.

Exempel i Jämtland – innan uppbrott

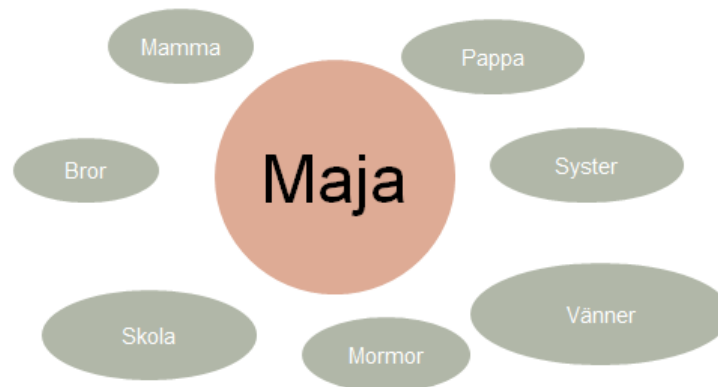

Bild1. Visar en bild på ung vuxens nätverk.

Exempel i Jämtland- vid uppbrott

Bild2. När en ung vuxen blir utsatt för hedersrelaterat våld och lämnar våldet behöver ofta alla kontakter klippas.

Exempel i Jämtland- under och efter ett uppbrott

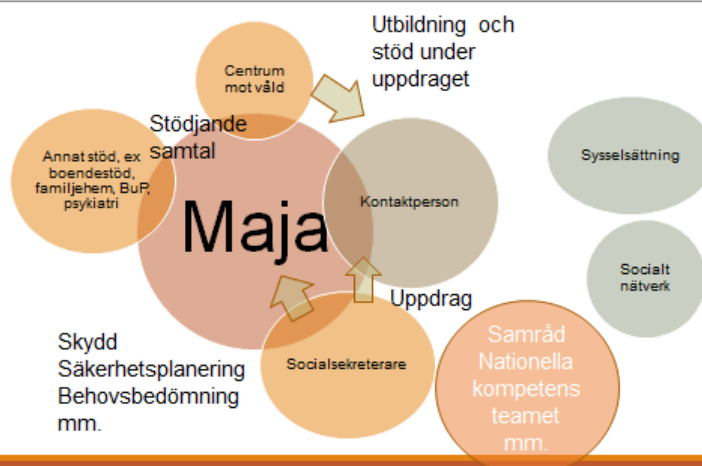

Bild3. Stödfunktioner sluter upp kring den unga.

Exempel i Jämtland- efter en längre tid

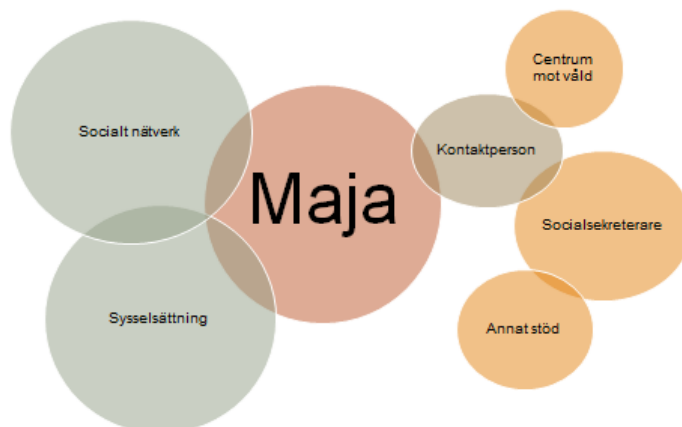

Bild 4. I samband med att den ungas nya liv byggs upp och nya nätverks skapas fasas stödfunktionerna ut.

Bilaga 3 Gryning öppenvård

Skriftligt svar från Grynings öppenvårdsverksamhet. Inkom 9/9 2020.

Vi har två verksamheter som riktar sig till personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. En öppenvårdsverksamhet som arbetar med personer som antingen är placerade i skyddade lägenheter, andra institutioner inom Gryning eller i Grynings egna skyddade familjehem. Vi har även ett skyddat HVB som enbart har skyddsplacerade personer utsatta för hedersproblematik i åldern 16-30 år.

1. Hos de som blir placerade hos er (av målgruppen utsatta för heder), vad ser ni för behov? Under placeringen och efter?

2. Stämmer det ofta överens med vad socialtjänsten skrivit i vårdplanen eller ser ni andra behov?

3 Vilket stöd erbjuder ni och under hur lång tid?

4. Ser ni behov som skulle kunna tillgodoseas av öppenvård, om inte skyddsbehovet är stort? (Hur kan vi jobba i öppenvårdsform trots ett stort skyddsbehov)

5. Finns det upplevelser av att insatserna som erbjuds är tillräckliga för målgruppen? Om inte, finns det förslag på förbättringar?

Våra klienter har ett stort behov av trygghet när de kommer till oss men också att få landa i den nya situationen de har hamnat i. De kommer att få starta upp ett helt nytt liv på en ny plats där de inte känner någon vilket såklart innefattar mycket känslor. Det gäller för oss att lyssna in vad klienten har för behov och skapa en relation. Vår främsta uppgift är att klienten ska vara skyddad från hot och våld. Så vi arbetar mycket med att implementera ett skyddstänk hos klienten. Vi är med dem till en början att exempelvis ta kontakt med olika myndighetskontakter, sjukvård skola mm. Sedan är målet att de ska klara detta själva när placeringen tar slut hos oss.

Det är inte ovanligt att vi ser andra behov än de som ryms i vårdplanen. Innan det går att arbeta mot själva vårdplanen/uppdraget kan det finns saker som behövs lösas först. Det kan handla om oroligheter kring exempelvis ekonomi, vilket jag varit med om flera gånger. Klient har då svårt att fokusera på något annat innan räkningar är betalda, abonnemang är uppsagda osv. Så då får vi starta där. Vårdplanerna ser väldigt olika ut. Vissa är väl utformade medan andra exempelvis bara skriver "skydd och omsorg". Vårdplanen skrivs ofta i ett tidigt skede då de kan vara svårt att ha hunnit uppfatta vilka behov som finns hos klienten. Det är viktigt att det finns en dialog och samverkan mellan oss, klient och socialtjänst. Vi förmedlar till socialtjänst om vi ser andra behov än de som finns med i vårdplanen.

Vårt främsta mål är att klienten ska kunna leva ett självständigt men skyddat liv när de avslutat placeringen. Vi erbjuder alltid en skyddsutredning för att utreda hur hotet ser ut och om det handlar om heder. När de väl bor hos oss ska de få kunskap om hur de ska gå till väga med bland annat kontakter till myndigheter, inskrivning på skola, arbetsförmedling, kontakt med sjukvård. De ska få lära sig en skyddshistoria som de använder när de träffa nya människor, få kunskap om att använda telefon och internet på ett säkert sätt. Sedan kommer det till andra saker som att hjälpa klienten med att komma ut i samhället, hitta nya sociala kontakter och vara samtalsstöd. Vi hjälper även till med rättsprocesser och ser till att de sker på ett säkert sätt. Uppdraget/vårdsnadsplanen kan som sagt se väldigt olika ut men vårt mål är att ge ett individanpassat stöd. Vi arbetar med att det ska finnas så få risker som möjligt för klient att bli hittat och på så sätt levat ett liv fri från hedersrelaterat våld och förtryck.

Vi erbjuder placering så länge socialtjänsten godkänner. Det är en lång process att starta ett nytt liv. Det är olika anledningar varför placeringen tar slut. I bästa fall är de klara hos oss - har fått en egen lägenhet, kan sin skyddshistoria och skyddsimplementering. I andra fall kan de handla om omplaceringar, att klienten är röjd eller själv väljer att flytta hem.

I början av varje placering erbjuder vi flera träffar varje vecka för att bilda oss en uppfattning om vilket stöd klienten behöver. Vi arbetar mycket med motivering och relationsskapande i början då det är en stor omställning för klienten. Vi finns inte hos klienten dygnet runt utan har ett antal träffar varje vecka, är anträffbara på telefon, samt har ett beredskapsnummer som klient kan ringa till på kvällar och helger. En fördel med att placeras i en öppenvårdslägenhet är att klienten får känna någon form av frihet och egenansvar över sitt eget liv. Detta kan självklart vara svårt om klienten tidigare inte tagit några egna beslut, varit kontrollerade etc vilket är viktigt för oss personal att ha förståelse för. De som placeras i våra lägenheter är myndiga och har ofta valt att söka hjälp så då finns också ofta en motivation hos klienten som är viktig att ta till vara på.

Min upplevelse är att det stöd vi erbjuder är tillräckligt för att klient ska kunna leva ett självständigt liv så småningom. Men det krävs en samverkan mellan klient, socialtjänst och oss för att det ska bli en bra placering. Speciellt eftersom vi inte alltid är tillgängliga för klienten. Men med det vi kan erbjuda känns det som att klienten får en bra grund att stå på. Vi gör allt för att minimera riskerna för att klient ska bli hittad samt försöker skapa förutsättningar för klient att stå på egna ben efter placeringen och då ha kunskap om hur de ska leva ett självständigt liv. Det är dock viktigt att hålla oss uppdaterade kring hedersproblematiken. Och även kring internet och telefoni som är en stor risk för röjning i dagens samhälle.

Bilaga 4 Gryning skyddat boende

Skriftligt svar från personal på det skyddade boendet Gryning på frågor till projektet "Långsiktigt stöd till hedersutsatta". Inkom 9 september 2020.

Vi har två verksamheter som riktar sig till personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. En öppenvårdsverksamhet som arbetar med personer som antingen är placerade i skyddade lägenheter, andra institutioner inom Gryning eller i Grynings egna skyddade familjehem. Vi har även ett skyddat HVB som enbart har skyddsplacerade personer utsatta för hedersproblematik i åldern 16-30 år. Vanligaste placeringen är flickor i gymnasieålder.

- ***Hos de som blir placerade hos er (av målgruppen utsatta för heder), vad ser ni för behov? Under placeringen och efter?***

Under placeringen: Skyddsimplementering, stärka självständighet och självförtroende, sociala kontakter, fortsätta eller börja skola/sysselsättning, hjälp att tänka skydd i alla kontakter (privata och myndigheter), få kunskap om egna rättigheter och självbestämmande, beroende på ålder och uppdrag förbereda för familjehem eller ett självständigt boende. Tillgång till sjukvård, tandvård, psykiatri. Få möjlighet att prata om och bearbeta sina upplevelser. Få andra svar från vuxna. Efter placeringen: Vid flytt till eget boende hjälp att bygga upp ett nytt nätverk. Få vänner och en social tillhörighet så klienten inte blir isolerad och ensam. Risken är då stor att klienten inte orkar leva skyddat utan går tillbaka till nätverket med de risker detta medför. Utifrån individuella behov fortsatt hjälp och stöttning gällande skyddet i olika situationer.

- ***Stämmer det ofta överens med vad socialtjänsten skrivit i vårdplanen eller ser ni andra behov?***

Ofta är vårdplanen alltför diffus och allmänt hållen. Ser oftast lika ut för de flesta klienter, inte så individanpassad. Skulle vilja ha det mer nerbruten i specifika delmål för just den klienten.

- ***Vilket stöd erbjuder ni och under hur lång tid?***

Stödet vi erbjuder grundar sig på uppdraget från socialtjänst och kan individanpassas så långt det går. Vår enhet erbjuder även en gedigen skyddsutredning där det framgår vilken hotbild och förslag till insatser för klienten. Vår specialkompetens är skyddet men vi erbjuder även behandling. Kan bero på planeringen för just den klienten, om det är tänkt klienten skall vidare till familjehem så fokuserar vi på skyddsimplementering och förbereda klienten för boendet i ett familjehem. Beroende på placeringens längd försöker vi oftast ordna skolgång för klienten utifrån att ungdomarna har rätt till en oavbruten skolgång. Om planeringen är en längre placering med fokus på framtida eget boende erbjuder vi även stöd i att klara sig själv i samhället, kontakt med myndigheter, ekonomi, kost och hälsa, ta hand om ett hem mm. Klient får stöttning i att klara sin skolgång, hitta fritidssysselsättningar, börja planera ekonomi, klara av att sköta en lägenhet såsom att tvätta, städa, laga mat mm.

- ***Ser ni behov som skulle kunna tillgodoses av öppenvård, om inte skyddsbehovet är stort?***

De klienter som är omyndiga behöver ett starkare stöd än öppenvård. Tänker att det inte bara hänger på ålder utan även på hur klienten mår och hur mogen klienten är. Man måste betänka att klienterna ofta blir väldigt ensamma i ett eget boende. Vår erfarenhet är att klienter som inte får ett socialt sammanhang och tillräckligt med stöd ofta väljer att återvända till familjen trots att de riskerar fortsatt hot, våld och kontroll.

- ***Finns det upplevelser av att insatserna som erbjuds är tillräckliga för målgruppen? Om inte, finns det förslag på förbättringar?***

Skulle behövas mer insatser för att klienter inte blir sittandes ensamma i en lägenhet. Mer stöd och hjälp efter placeringen. Ökad kunskap inom hedersproblematiken hos myndigheter speciellt socialtjänst. Finns socialtjänster som tänker återförening och familjebehandling, vilket inte visat sig vara alls verksamt.

Bilaga 5 Tjejjouren Norrköping

Sammanfattning Tjejjouren i Norrköping, Eva Mühling, projektledare för "Tjejer till tjejer".

Telefonintervjuer 3/6 2020 samt 27/8 2020 samt kompletterande information från jourens hemsida www.tjejjourennorrkoping.se 4/12 2020.

Tjejjouren Norrköping är en ideell förening som är religiöst och partipolitiskt obunden och har varit aktiva sedan 2006. Jouren har en styrelse och utbildar egna volontärer som arbetar med olika uppdrag inom jouren. Tjejjouren vänder sig till tjejer och unga kvinnor som behöver någon att prata med. Tjejjouren i Norrköping driver även två projekt "Girls room" och "Tjejer till tjejer". "Girls room" är en mötesplats för de som identifierar sig som tjejer och ger ett utrymme för att prata och skapa möjligheter till nya kontaktnät. "Tjejer till tjejer" syftar till att rekrytera och utbilda kontaktpersoner inom ämnet hedersrelaterat våld och förtryck som de sedan kan förmedla till en socialtjänst för att utreda och eventuellt bevilja som insats.

"Tjejer till tjejer" skapades utifrån att Tjejjouren såg att många av deras stödssökande saknar ett nätverk utanför familjen och behöver hjälp att komma ut i samhället och hitta ett nytt kontaktnät. Potentiella kontaktpersoner rekryterades bland annat via universitetet och via sociala medier. Erfarenheten är att vuxna, något äldre kvinnor är villigare att finnas kvar under längre uppdrag. Många unga studenter flyttar eller försvinner på annat sätt. När jouren har kommit i kontakt med någon som är intresserad av kontaktpersonsuppdrag håller de intervjuer och ser över möjligheterna. En del har svårt att se hur mycket tid och engagemang som krävs. Många är intresserade men få blir färdiga med utbildningen. En del har inte känts lämpliga men de har själva tappat intresset och fallit bort under utbildningen. Utbildningen är en grupp som träffas en gång per vecka under cirka 8 tillfällen, cirka 3 timmar varje tillfällen. Tjejjouren har tagit in externa föreläsare och kvinnor med egna erfarenheter och har olika teman som de går igenom, exempelvis könsstämpning. Utbildningen ger mycket kunskap för framtiden även om den som går inte skulle bli kontaktperson.

Unga tjejer har uppgett att det varit avgörande att få en bra kontaktperson för att inte gå tillbaka till familjen. Programmet är inte kostsamt men jouren upplever att den kan spara mycket kostnader och den utnyttjas på rätt sätt. Det är svårt att få extern finansiering trots att kommunerna har en skyldighet att erbjuda insatser.

Bilaga 6 Resurscentra Norrbotten och Freda- mottagningen

Sammanfattning Resurscentra Norrbotten samt Freda-mottagningen Luleå

8/4 Sara Avander Länsstyrelsen videomöte

21/4 Malin Edin Freda-mottagningen videomöte

28/4 Malin Edin mail-komplettering

Länsstyrelsen Norrbotten var en av fyra läns om fick i uppdrag av Regeringen att under 2018-2019 utveckla resurscentrum för barn och unga utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. En stor del av arbetet med Resurscentra Norrbotten under uppdragets resulterade av en kartläggning i länet utifrån yrkesverksammas syn på behov och möjligheter till ett resurscentrum. Det fanns en stor efterfrågan på stöd och kompetensutveckling till yrkesverksamma. Som en följd av dessa behov bildades ett regionalt kompetensteam vars verksamhet utgörs av samråd kring ärenden gällande våld i nära relationer och framför allt hedersrelaterat våld och förtryck. En tjänst som samordnare placerad på Freda-mottagningen i Luleå har finansierats under fyra år, delvis för att samordna dessa samråd. Inom ramen för uppdraget med utvecklingen av resurscentra har över 100 personer utbildats i Patriark, ett instrument för farlighetsbedömningar.

En utmaning i arbetet med samråd och utvecklandet av kompetensteamet är att väldigt få ärenden inkommit. Freda-mottagningen har få ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck. Kvinno- och tjejjourer har större erfarenheter. Många yrkesverksamma har önskat ett mobilt stödteam vilket inte ansetts genomförbart utifrån att de stora avstånden i länet skulle innebära för mycket restid. Istället finns det tvärprofessionella kompetensteamet som har kortare kontaktvägar än i den tidigare strukturen och som möjliggör att representanterna i teamet sedan kan sprida vidare kunskap till sina kollegor.

Freda-mottagningens erfarenheter när det gäller långsiktigt stöd är att det är viktigt att våga ta hjälp av andra verksamheter för att få en helhet kring den utsatta. Samt att vid placering välja ett boende som förstår helheten och har uppföljning på lång sikt. Där kan det möjliggöras att byggas upp ett nytt, naturligt och långsiktigt nätverk för den utsatta.

Bilaga 7 Resursteam Heder Malmö

Sammanfattning kontakt med Resursteam Heder Malmö

22 april 2020 Katja Cronbom (socialsekreterare) och Emma Josefsson

Resursteamet är tillsammans med ett skyddat boende en del av Kriscentrum Malmö. Resursteamet har funnits i 3,5 år och skyddade boendet längre. Resursteam heder är en del av socialtjänstens öppenvård och har ingen myndighetsutövning.

Tillsammans med boendet bemannar personal på resursteam en stödtelefon kl 7-22. De är ett mobilt team och åker ut till skolor, socialtjänst, ungdomsmottagningen, Arbetsförmedlingen mm för att minska tröskeln för någon att söka stöd. Malmö är en kompakt stad där det rör sig många människor på liten yta och det är lätt att utöva social kontroll på någon, det är lätt att se om någon rör sig där den inte ska vilket kräver att teamet kan möta upp individer på vanliga platser.

Målgruppen är 15- 25 år även om de ser behov både för yngre och äldre. I samarbete med socialtjänst möter de även 13-14 åringar.

Resursteamet har allt från enstaka samtal med en individ tillsammans med andra yrkesverksamma till kontinuerliga stödsamtal under lång tid, upp mot 2 år. Allt stöd ges på service och inga journaler förs, man är tydlig med anmälningsskyldigheten och att ge information. Resursteamet har ofta mycket kontakter med andra professionella som åklagare, läkare m fl. Resursteamerna erbjuder att utföra Patriark och är ofta med och träffar handläggare, stöttar i utredning och riskbedömning. 40 procent av tjänsterna är riktat till utbildning och de föreläser 2 gng per vecka.

Specifika skyddshandläggare som finns med länge och kan bevilja boende och andra insatser är en framgångsfaktor. Det finns behov av socialsekreterare som skapar bra kontakt och är tillgängliga, som inte släpper individen under placeringen. Det finns även behov av flexibla insatser och en förståelse att det kan finnas fler processer än våld i nära relationer samtidigt.

Bilaga 8 Kvinnojouren i Jämtlands län

Sammanfattning 30 mars telefonsamtal med Sara, Helena, Jessica på kvinnojouren – en fristad i ingenmansland Jämtland

På kvinnojouren jobbar kvinnofridsrådgivare med en mängd olika utbildningar. Kvinnojouren i Jämtland är öppen för alla våldsutsatta kvinnor och barn inom länet men även utanför, ungefär 10-12 % av kontakterna är utomlän. Kvinnojourens kontakt med hedersrelaterat våld och förtyck är störst vid placeringar från andra län, eller från Jämtland i väntan på något annat. De för ingen statistik över heder men det är inte ovanligt.

Erfarenheten är att säkerhetsplaneringen är bristfällig. När man bryter med alla, sin familj, släkt, vänner, hela sin sociala kontext så blir de allra flesta otroligt ensamma. Många är även mycket unga och kan oavsett ha bristande samhällskunskap. Det finns stora behov av någon som går med, hjälper att hitta sin egen röst och fatta beslut (om man aldrig ha fått tycka något så är välja svårt), att skapa nya relationer och att komma in i samhället, studera/arbeta, intressen och skapa sammanhang. Det är lätt att känna sig vilsen när man måste börja på nytt. Man behöver skapa sig en ny bakgrundshistoria och veta hur man kan besvara/icke besvara frågor. Förstå skillnaden på nya kontakter. Med alla nya kontakter som inte får känna till den riktiga bakgrunden så kan det hjälpa med en (säker) kontakt som känner till historien och som man kan backa tillbaka till för att orka.

Jouren upplever att läget på respektive socialtjänst styr jobbet och utredningstiden samt vilken kvalitet det blir på utredning/stödet som erbjuds. Generellt ta utredningarna och att kartlägga kvinnans behov för lång tid. Det märks skillnad på när handläggare har kunskap om våld och heder. Inställningen till jobbet är avgörande, om man jobbar utefter behov eller vad som fungerar på mitt kontor. Mer pengar och resurser till de utsatta istället för till utbildning. Det finns redan utbildningar. Kvinnojouren har flera positiva erfarenheter från lyckade placeringar där handläggare förstår att resurserna behövs och är smidiga. Kvinnojouren kan fortsätta med kontakten efter placering och kvinnan vet att hon kan vända sig till kvinnojouren med saker som handlar om bakgrunden. En avgörande faktor är att säkerhetsplaneringen fungerat bra.

Det finns en syn på att kontakten med familjen kan repareras och återupptas. Men att bryta är livslångt och ett väldigt stort ansvar och höga krav på säkerhetstänk.

Bilaga 9 Dialoga

Sammanfattning av kontakt med Dialoga, 22 april 2020 Linda Hansson utvecklingsledare mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Dialoga är Göteborgs stads kompetenscentrum för våld i nära relationer och hedersrelaterat våld. Göteborg har 6 stycken resursteam fördelat på 10 stadsdelar. Dialoga samordnar dessa team som organisatoriskt ligger lite olika i stadsdelarnas förvaltningar. Resursteamerna arbetar olika men gemensamt är att de inte har någon myndighetsutövning. De är mobila och ger stöd till yrkesverksamma och även i vissa fall till individer. Resursteamerna är ett komplement till redan existerande insatser.

Resursteamerna träffar främst äldre tonåringar/ unga vuxna, som också kan välja att vara anonyma. Teamerna får inte ha några egna kontakter med barn under 18 år om inte socialtjänsten är med vilket är besvärligt och man hoppas på en lagändring. Få barn hör av sig själv och blir då ofta hänvisade till annat stöd. Däremot ger teamerna mycket konsultationer till professionella som möter barn.

Stödet teamerna ger är oftast inte så långvarigt utan de slussar då över till exempelvis centrum för brottsutsatta. Exempel på stöd är att sitta med en socialsekreterare som möter en klient, bolla en orosanmälan med en lärare, träffa en ungdom via en kurator för att ge information och hänvisningar.

Resursteamerna träffas tillsammans var tredje vecka och sitter även med i nätverk med polis, kvinnojour mfl. Varannan vecka träffas de heltidsarbetande i teamerna för att hjälpas åt i arbetet.

Utmaningar finns i att hitta till barnen på grundskolan, resursteamerna och utbildningssatsningar går till elevhälsan när det är lärarna som står närmast barnen. Det finns behov av ett mellanstöd som i dagsläget saknas, kompetent personal som finns med en individ under lång tid oavsett om den lämnar våldet.

Bilaga 10 Origo

Sammanfattning kontakt med Origo, 26/3 2020 med Sara Blombergsson, kurator.

Origo är ett samarbete mellan kommunerna i Stockholms län, Polisregion Stockholm och Region Stockholm. Vi är ett team med yrkesverksamma, kuratorer, polis och barnmorska, från olika myndigheter som samarbetar under ett och samma tak. Origo leds av en tvärfunktionell styrgrupp som består av beslutsfattare från:

Stockholms stad, Nacka kommun, Österåker kommun, Vaxholm kommun, Salem kommun, Upplands-Bro kommun, Sundbyberg kommun, Storstockholm, Polisregion Stockholm, Region Stockholm.

Origo har sedan 2013 arbetat med både yrkesverksamma men även direkt med unga 13-26 år i Stockholms län som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

Behov: Origo har erfarenheter av att många de möter har stora behov långsiktigt. Stöd för att inte känna skuld och att man har rätt att må bra och att man är värd att inte bli utsatt för förtryck och våld är viktigt för skyddet, så att man själv inte återupptar kontakt men det påverkar även i de nya relationer man skapar. Många har stöd i att känna sig viktig, kapabel och att hitta nya kapaciteter och få egna erfarenheter. En del behöver självklart traumabehandling först.

Origo erbjuder: stöd och service (ingen myndighetsutövning), de samverkar, utbildar och konsulterar yrkesverksamma. Snittålder på de unga som Origo möter är 19 år. Barn kan komma anonymt, vilket varit viktigt för att de ska våga komma. Ofta är skolan en viktig länk. Origo erbjuder max 15 samtal men unga är alltid välkommen tillbaka. De längre kontakterna är ofta lite äldre som lämnat sitt nätverk tidigare. Kortare samtalsserier är ofta yngre ungdomar som är ambivalenta och får information om rättigheter mm samt ofta motiveras till att delta i en kontakt med socialtjänsten. Polis kan ge information direkt till en ungdom som kan välja att vara anonym. Säkerhetstänk är i fokus och Origo hänvisar vidare vid behov.

Utvecklingsområden: Många unga hamnar mittemellan i det som kan erbjudas, det finns inte en tillräcklig hotbild för LVU/skyddsplacering och föräldrar är försörjningsskyldiga. Det psykiska våldet och det mindre "farliga" är svårare att få stöd för, trots att det är betydligt vanligare och vi behöver bli bättre på att erbjuda stöd på flera olika nivåer. Ofta finns ett glapp mellan samhällets information till unga om deras rättigheter till ett fritt liv och ungdomars förutsättningar för det, de har små möjligheter att skaffa egna boenden och får lite stöd.

Origo tillsammans med forskare håller på att ta fram en samtalsmetodik för att möta unga utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck som sedan kommer att spridas till fler verksamheter.

Bilaga 11 TRIS

Sammanfattning samtal med Mariet Ghadimi på TRIS 23 mars 2020

Tris – Tjejer's rätt i samhället är en ideell organisation som sponsras av sociala projekt och bland annat Rikshem. Organisationen startades av två systrar i Uppsala 2002. Tris har en jourtelefon, erbjuder risk och skyddsbedömningar, juridisk rådgivning, aktiviteter till tjejer/kvinnor för att integrera med det svenska samhället, håller i utbildningar och har ett skyddat boende. På det skyddade boendet jobbar 15 heltidspersonal samt ideella krafter. Heltidspersonalen är bl a boendestödjare, socionomer, kuratorer, psykolog, jurist. Tris har många externa samverkanspartner inom bland annat rättsväsendet, psykiatri och skola. Alla anställda får en basutbildning när de börjar med baskunskap inom hedersrelaterat våld och förtryck (teoretisk kunskap men även patriark och riskbedömning, specifikt pojks situation). Andra utbildningar är Traumamedveten omsorg, MI, Trappan, Samtalsmattan, Våga Förstå (Eget material som går att ladda ner), HLR mm. Socionomer inriktar sig även mot behandling. Tris har en egen säkerhetsgrupp med fokus på säkerhetsplanering där även en extern it-utbildad anlitas. Tris använder sig av ett säkerhetsplaneringshäfte där bland annat följande inkluderas: fysiskt, socialt och psykologiskt skydd (att ha en bakgrundshistoria som förklaring till omgivningen), att kunna smälta in och passa in. Säkerhetsplaneringshäftet används internt och delas inte ut eftersom det kan bli en checklista som vaggar in i falsk säkerhet om man inte har tillräcklig erfarenhet.

Tris anser att man behöver se resurserna och kapaciteten hos personen och samordna och stötta i jobb/studier, bostad. Ofta är insatserna efter skyddsplacering korta eller icke-existerande. Många skulle vara i behov av exempelvis kontaktperson under en längre tid. Utan riskerar många att hamna i destruktivitet och ofta återvända till sitt tidigare nätverk.

Läxhjälp; Tris har upparbetat samarbete med skola och anordnar aktiviteter inom ramen för läxhjälp. Många föräldrar tycker att skola är viktigt och det är lätt att motivera att ett barn/ungdom ska få gå på läxhjälp. Skolan kan ge förslag på läxhjälp men kan även vara som krav från socialtjänst att ha läxhjälp som insats för att undvika LVU. Professionella läxhjälpare, andra verksamheter och inspirationsföreläsare håller teman kring utbildning och jobb, kärlek och sexualitet och därmed även information om rättigheter som ex. Skilsmässa, vårdnad, hot och våld. De tar även in experter som poliser. De andra verksamheterna och inspirationsföreläsarna utannonseras inte utan det är läxhjälpen som är ansiktet utåt. Många unga får ökade kunskaper, funderar kring värderingar och hittar kompisar utanför sin religion, kultur, nätverk. Kuratorn finns alltid på plats, både för inbokade besök men även för drop-in. Tydliga med anmälningsplikten men kan vara anonym första gången och sen motivera till att få namn. Tris, som ideell förening bör anmäla men har själva lagt till ska.

Tvärprofessionella nätverk och resurscentrum är Tris erfarenhet bra möjligheter för glesbygd och att uppdatera kompetens. Tris kan sitta med som stöd i nätverk och har som mål för 2022 att nå ut mer till glesbygd. Samordning bör vara prio ett och att bygga upp rutiner, handlingsplaner och ett helhetsgrepp för att inte bli beroende av enskilda eldsjälar. Det går även att ringa Tris för att konsultera i ärenden.

Bilaga 12 Somaya

Sammanfattning kontakt med Elsa på Somaya 3/9 2020

Somaya är en kvinno- och tjejjour med syfte att stärka kvinnor. De har skyddat boende, en nationell stödlinje, en stödchat, ett aktivitetscenter kopplat till sitt boende där de erbjuder samhällsinformation, stärkande aktiviteter, utflykter och social samvaro. De föreläser och utbildar även. Målgruppen är kvinnor med utländsk bakgrund, hbtq samt personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

Somaya har tillsammans med Unga kvinnors värn och Terrafem ett pågående projekt (beräknas pågå till slutet av januari) som finansieras av Länsstyrelsen. Projektet kallas "Stöd till ett fritt liv" och syftar till att ta fram ett metodstöd till eftervårdsinsatser för hedersvåld, metodstödet ska sedan göras tillgängligt för andra verksamheter. Metodstödet bygger på intervjuer med kvinnor/personer på skyddade boenden, person på skyddade boende och socialsekreterare.

Erfarenheterna hitintills är att det är svårt att hitta bra stödinsatser. Behoven ser väldigt olika ut men kan ofta vara väldigt omfattande. Det finns ofta en väldig brist på samhällsinformation och frigörelseprocessen kan ha uteblivit. En del yngre personer är det första gången de flyttar hemifrån och de kan ha haft det bekvämt på många sätt och inte behövt göra så mycket vilket kan bli en svårighet i eget boende.

Praktiskt stöd i kombination med emotionellt stöd är det som projektet hitintills sett mönster av kring behov, att få hjälp att bryta isolering, hitta nya nätverk och social samvaro. Men erfarenheten är även att det är bra med någon som kan vara med i processen, vara motiverande till exempelvis skola, att vara ett vuxenstöd men även ibland ta en föräldraroll.

Bilaga 13 Bräcke kommun

Sammanfattning kommundialog Bräcke .

Svar inskickade 14/10 2020 av Kristina Svedbäck, samordnare samt verksamhetschef Anneli Valter, Maja Jemtbring 1:e soc sekr barn och familj samt vuxenhandläggare Malin Broberg Lenes

- **Hur ser omfattning av ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck ut i er kommun?**

Ett regelrätt ärende har vi haft. Det har dock funnits misstanke om fler.

- **Hur blir dessa ärenden aktuella hos er? Ex. orosanmälan, egen ansökan etc.**

Orosanmälan, personen var då själv hjälpsökande

- **Finns det utmaningar i att handlägga dessa ärenden?**

Ja, det är svårt att komma åt, bristande kunskap. Oro kring vad som skall hända utifrån om vi inte agerar rätt. Då dessa ärende varit så få har man inte kunskap. Den kunskap som finns har behov av uppdateringar. Risk för att dessa ärende kommer att öka, det är så pass nytt ännu.

- **Vilka behov ser/har ni sett hos målgruppen?**

Synligöras mer. Information som är lätt tillgänglig tex kommunens hemsida. Fram i ljuset med detta. Lätta kontaktvägar till socialtjänst och kurator tex.

- **Vilka insatser kan ni erbjuda idag? På akut, kort och lång sikt.**

Skyddat boende. Samtal, akutboende, ekonomiskt bistånd. Egen lägenhet, uppföljning samt fortsatt stöd.

- **Finns det något som saknas för att kunna erbjuda målgruppen ett bra stöd?**

Kunskap och erfarenhet. Bostäder. Kvalificerade kontaktpersoner.

Ett förslag på en långsiktig insats är kontaktperson som fått utbildning kring hedersvåld och förtryck och kanske även får stöd i sin roll som kontaktperson. Exempel på uppdrag som kontaktpersonen kan ha är att vara ett emotionellt och praktiskt stöd, stöd i att bygga upp/stärka nätverk och aktivering (sysselsättning, fritid mm) och vara ett vuxenstöd som också kan informera om rättigheter och samhällsinformation. Tanken är att kontaktperson kan beviljas exempelvis om personen bedöms tillräckligt skyddad för att stanna kvar i länet men fortfarande är i behov av stöd, om en person flyr/flyttar till kommunen och är i behov av stöd för sin utsatthet för heder eller om det är en vuxen som är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck men väljer att inte lämna familjen och orten, eller skyddsplaceras men kan återvända efter placeringen.

- **Hur tänker ni kring ovanstående insats? Ser ni det som möjligt att ni skulle kunna använda er av denna typ av insats? Finns det några brister/farhågor med en sådan typ av insatser? Några vinster?**

Farhåga: Svårt att hitta en kvalificerad kontaktperson i en liten ort då den ej heller är anonym. Risk är även att det kan bli "fel" person i en liten ort, kan vara en landsman som påverkas av sin religion eller familjens synsätt som inte är positivt.

Vinster: Info kring rättigheter, lagar och brott. Det skulle synliggöras mer, ringar på vattnet.

Professionellt stöd är viktigt. Mindre ingripande i personens liv.

- **Andra tankar och idéer kring långsiktiga insatser eller att arbeta mot hedersrelaterat våld och förtryck?**

Skulle vara önskvärt kring en länsgemensam grupp som har kompetens dit vi inom socialtjänsten kan vända för stöd och hjälp samt information. Vi skulle önska att det fanns en sådan grupp, med denna

special kompetens. Om det fanns en sådan grupp skulle vi där önska att det fanns en kvalificerad kontaktperson.

Följdfrågor i telefon med Kristina Swedbäck 22/10 2020: På vilket sätt har misstankarna om heder funnits? Ärenden som är aktuella på socialtjänsten utifrån annat men där man känner oro för att det kan finnas hedersrelaterat våld. Kanske vågar man inte ta upp frågan, antagligen utifrån osäkerhet och bristande kunskap. Erfarenheten är dock att om det uppmärksammas så sluter alla upp och hjälps åt. Finns ett stort behov av kunskap, bland annat i riskbedömning. Engagemanget är stort.

I det ärende som ni hade- blev det någon insats? Skyddat boende på annan ort under lång tid. En kontaktperson längre ifrån lättare?- vissa fysiska träffar men även kanske stöd över telefon/videomöte? Jättebra, bättre än inget! Stödet och skyddet huvudsaken.

- **Hur ser omfattning av ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck ut i er kommun?**

Vi har haft några enstaka ärenden där det tydligt har framkommit att klienten har blivit utsatt för hedersrelaterat våld och/eller förtryck. I övrigt så har vi märkt av drag av hedersproblematik och att det kan ha funnits kulturella aspekter, men det har varken varit huvudproblematiken eller helt fastställt.

- **Hur blir dessa ärenden aktuella hos er? Ex. orosanmälan, egen ansökan etc.**

De få ärenden vi har haft har aktualiserats genom orosanmälningar. Antingen har det framkommit i orosanmälan att det finns ett hedersperspektiv eller så har det framkommit senare under utredningstiden.

- **Finns det utmaningar i att handlägga dessa ärenden?**

Ja, många! Upplevelsen är att vi har alldeles för lite kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck och att även om det erbjuds korta utbildningar lite då och då, så är det svårt att tillgodogöra sig informationen samt förankra det praktiskt i det dagliga arbetet. Då vi i en mindre kommun har svårt att få till en kompetens inom området som blir varaktigt. Det är även svårt att sortera ut vad som är vad/vart gränsen går för vad som kan klassas som hedersrelaterat våld och inte. Å ena sidan finns en rädsla bland socialsekreterare för att dra förhastade slutsatser, å andra sidan finns en stor risk att vi missar detta utifrån kunskapsbrist.

Andra utmaningar är att fortsätta motivera klienten till att fortsätta kämpa för ett liv fritt från våld. I de fall där det finns en tydlig hedersproblematik är det inte ovanligt att klienten behöver flytta från kommunen av säkerhetsskäl. När de då hamnar på en ny plats, ensam och avskärmd från familjen är det vanligt att klienten tar tillbaka sin berättelse eller delar av den, samt att förminska det de har blivit utsatta för då de upplever att ensamheten är värre. Detta blir en stor utmaning för socialsekreterare, att stå kvar i beslutet, att fortsätta motivera, samt ofta behöver göra detta under en lång tid.

- **Vilka behov ser/har ni sett hos målgruppen?**

Socialsekreterare som har kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck. Någon de kan vända sig till om allt mellan sekretessmarkering, säkerhetsplanering, ekonomi, polisanmälan till föräldraskapet eller "bara" att få prata med någon om sina tankar och känslor. Någon som är tillgänglig dem, även efter arbetstid och på helger. För de som tvingas lämna hela sitt liv bakom sig finns ett stort behov av sociala kontakter.

- **Vilka insatser kan ni erbjuda idag? På akut, kort och lång sikt.**

Kommunen har inga specifika insatser för hedersrelaterat våld och förtryck, men kan använda sig av Centrum mot våld för rådgivning som professionell, men även för stöd och samtal till klienterna. Vi har i något ärenden också vänt oss till Östergötland som har kompetens kring hedersrelaterat våld för rådgivning.

Vi köper även tjänster i form av plats på akutboende, skyddat boende eller i familjehem.

På lång sikt kan det vara att hjälpa klienten till en annan kommun, eller att fortsätta bevilja en ungdom stöd (placering) även efter att hen fyllt 18 år.

- **Finns det något som saknas för att kunna erbjuda målgruppen ett bra stöd?**

Kunskapsbristen som finns beskriven under tidigare rubriker. Kontaktperson har vi möjlighet att bevilja men det svåra är att hitta någon som har god kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck. Det kan även vara svårt att ha den insatsen i kommunen och klienten tvingas byta kommun. Vem ska ansvara för att verkställa insatsen då?

Tid och utrymme saknas ofta för att kunna vara tillgängliga på det sätt klienten har behov av. I övrigt så kan det i en liten kommun vara svårt att bygga upp en bra kunskapsbas hos de professionella, samt rätt insatser till en målgrupp som endast innefattar ett fåtal ärenden per år om ens det.

- **Hur tänker ni kring ovanstående insats? Ser ni det som möjligt att ni skulle kunna använda er av denna typ av insats? Några vinster?**

Ja, absolut. Det skulle fylla ett stort behov och tomrum hos klienter som blivit utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck. Vinster skulle kunna vara att en kontaktperson kan vara tillgänglig på ett annat sätt, klienten får någon att vända sig till även på kvällar och helger, en kontaktperson kan bidra till att klienten får tillgång till sociala kontakter och inte isoleras. Detta skulle på sikt kunna bidra till att klienten ej återvänder till sin/sina våldsutövare. En kontaktperson kan vara ett emotionellt stöd men även ett stöd gällande praktiska saker.

Finns det några brister/farhågor med en sådan typ av insatser?

Svårigheter att hitta kontaktpersoner med god kunskap inom området. Om klienten lever under skydd, hur blir det då med sekretessen för kontaktpersonen när så få som möjligt skall veta klientens situation och plats.

En farhåga är att det kan bli svårt att avsluta en sådan insats. När kan behovet anses vara uppfyllt? Behöver man lämna sin familj och sitt liv kan behovet av kontaktperson kvarstå under många år, av olika anledningar. Är kommunen beredd att stå för den kostnaden eller kommer man ge klienten en trygghet bara för att sedan ta bort den?

•Andra tankar och idéer kring långsiktiga insatser eller att arbeta mot hedersrelaterat våld och förtryck?

Vi behöver bli bättre på att uppmärksamma personer som blir utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck. Detta då ärendeantalet hos oss är så lågt, men innebär knappast att det inte finns människor som blir utsatt för det i vår kommun. För att bli bättre på att uppmärksamma detta kan det vara en idé att satsa på bättre samverkan mellan socialtjänst, högstadieskolor/gymnasier, samt andra instanser som exempelvis arbetar med integration.

Bilaga 15 Härjedalens kommun

Sammanfattning kommundialog Härjedalen

30/9 2020 Anna Quarnå, IFO-chef och Jennie Karlstrand socialsekreterare Härjedalens kommun.

Härjedalen har haft ganska lite ärenden som rör hedersrelaterat våd och förtryck. Några stycken på barnsidan och enstaka på vuxensidan. Det finns även flera ärenden där handläggare varit oroliga för att heder kan vara en underliggande problematik men där det inte framkommit. Det kan även vara svårt att identifiera hedersrelaterat våld från annat våld. De har inte under närmaste tiden haft några allvarigare ärenden som kräver skyddsplacering. Det vuxenärende som varit aktuellt fick den enskilde stöd i riskbedömning och skyddsplanering utifrån att den vuxne bor kvar på orten. Barnärenden som handlagts har aktualiserats genom oro från skola. Ungdomar kan även ha berättat för en kompis som sedan berättar för en förälder/annan vuxen som kontaktar socialtjänsten. Vuxna har själva tagit kontakten med socialtjänsten.

Den generella kunskapsnivån såväl på socialtjänsten som skola mm upplevs för låg. Inom socialtjänst finns önskemål om att bättre kunna identifiera hedersproblematik och förstå vad som spelar in. Insatser som kan erbjudas i Härjedalens kommun är skyddsplacering (ej blivit aktuellt). Kommunen kan även bygga ett individuellt stöd med hjälp av öppenvården. Exempelvis när föräldrar kommit till Sverige och inte längre får använda barnaga i uppfostringssyfte så finns stöd i att få andra verktyg och att ställa om sitt tänk, att få information om rättigheter, skyldigheter och normer i Sverige. Öppenvården i Härjedalen har en vana av den typen av insatser. Gällande vuxna läggs mycket fokus kring att lyssna och höra vad individen vill förändra. Kommunen använder Centrum mot våld som stöd genom konsultation. Vid behov köper man in extern öppenvård med speciell kompetens.

Kontaktpersoner med särskild kompetens kring hedersrelaterad problematik skulle kunna bli en bra insats, ett nära stöd om den utsatte behöver bryta med hela nätverket. Det kan även vara en bra insats att erbjuda som mottagande kommun. Det är en insats som Härjedalen tror att de skulle kunna använda sig av.

Då det finns så få ärenden är det också svårt att veta vad som behövs, vilka insatser och vad som saknas i hela handläggningen.

Bilaga 16 Strömsunds kommun

Kommundialog med Strömsunds kommun 15/5 2020 Jennifer Bennoit Resurscentrum integration.

Resurscentrum integration (RCI) är en permanent verksamhet inom Framtidsförvaltningen i Strömsunds kommun. RCI är en produkt av långsiktigt integrationsarbetet med start i flera projekt, där en socionom/kurator jobbar deltid tillsammans med andra professionella (totalt 150 procent). RCI ska vara bollplank till alla verksamheter som möter målgruppen och utbilda person i exempelvis hur man använder sig av tolk, hur man jobbar med integrationsfrågor på förskolan men även hur man kan uppmärksamma och hantera hedersrelaterat våld och förtryck. Till RCI kan verksamheter ringa för konsultation bland annat om eventuell orosanmälan. RCI har en överenskommelse med socialtjänsten och kan beviljas som en insats, de kan även följa med som stöd i ärenden.

Upplevelsen är att mörkertalet för de som upplever hedersrelaterat våld och förtryck är stort men några ärenden har ändå förekommit. Skolan signalerar och tecken på våldsutsatthet uppfattas trots att kunskapen inom kommunen är begränsad.

RCI är en del av ett förebyggande arbete där man har välkomstsamtal med alla barnfamiljer som flyttat in i kommunen, de görs i form av hembesök med tolk (om det finns behov). Under välkomstsamtalet får familjen information om skola och förskola men syftet är även att skapa en relation och få en bild om hur det sett ut innan familjen kom till kommunen. RCI kan överföra viktig information till skola/förskola om föräldrarna godkänner det och skolan kan vara bättre förberedda på att möta barnen. Både skolan och familjer uppskattar samtalen. RCI håller även föräldrakurser med nyanlända med fokus på att vara förälder i ett nytt land. Materialet i kurserna är utformat för att öppna upp samtal kring heder, vad som är okej i Sverige och med ett rättighetsperspektiv.

När det kommer till heder behövs mycket kompetens och mycket insatser. Uppfattningen på RCI är att det finns en osäkerhet hos handläggare på socialtjänsten, att det är svårt att våga agera. Trots att det hänt mycket senaste åren saknas fortfarande kunskap. Vi behöver bli bättre på att upptäcka utsatthet och i tidiga åldrar. Socialtjänster måste vara tydlig i vilket stöd som man kan erbjuda, det finns inga enkla lösningar och det krävs mycket av den som är utsatt för heder, om denne väljer att lämna familjen. Många ångrar sina beslut men inte heller alla måste bryta med sin familj hela livet. När det kommer till det långsiktiga stödet är det viktigt att inte bara se en individ utan se de andra i familjen. Exempelvis är många pojkar och män både offer och förövare där de upplever att de inte har något val än att utsätta sina döttrar/systrar/mammor för våld. Därför är det viktigt att även de får stöd/behandling.

Via mailkontakt september 2020.

Kontaktperson med särskild utbildning av heder skulle vara en intressant insats. Även om kontaktpersonen kunde ha samma kulturella bakgrund eller ha utländsk härkomst. Finns farhåga att det är svårt med rekrytering.

Ragunda Kommun, 24/11 2020 via telefon med Jenny-Ann Bergvall, Vuxen- handläggare.

- **Hur ser omfattning av ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck ut i er kommun?**

Socialtjänsten i Ragunda kommer i kontakt med hedersvåld väldigt sällan, mer aktuellt under 2016-2017 efter den stora flyktingvågen, men sedan flyttade många av de som kommit och då avtog också ärenden gällande hedersproblematik. Integrationsgruppen som tidigare fångade upp mycket består nu av en personal. Socialtjänsten har misstänkt heder i vissa ärenden men det har visat sig gällt andra saker. Ofta hamnar man i frågan vad är heder och vad är våld i nära i? Ett ärende i somras gällde misstänkt heder, en kvinna som ville skiljas och fick information kring rättigheter och hur en skilsmässa går till. En ung tjej ville ha hjälp att skaffa en egen lägenhet och nämnde själv heder men där bedömdes det inte röra heder trots att familjen inte tyckte om hennes man. Några unga flickor sas bli kontrollerade av sin pappa men han hade ingen faktisk möjlighet, utifrån funktionsnedsättning, att kontrollera dem och flickorna och mamman flyttade sedan ifrån honom.

- **Hur blir dessa ärenden aktuella hos er? Ex. orosanmälan, egen ansökan etc.**

Ärendena har blivit aktuella främst via egen kontakt. En kvinna pratade exempelvis med sin handledare på praktiken som hjälpte till att kontakta kvinnojouren.

- **Finns det utmaningar i att handlägga dessa ärenden?**

Om handläggare kommer i kontakt med dessa ärenden så finns det bra stöd i cheferna. Hedersproblematik finns alltid i bakhuvudet och handläggare ser ärenden ur olika synvinklar.

- **Vilka behov ser/har ni sett hos målgruppen?**

Samhällsinformation för de flesta, stöd via Kvinnojouren. Ev. samarbetsamtal, men när detta erbjudits har klienten inte vågat. En del orosanmälningar kommer in från skolan om ungdomar som blivit är styrande, utåtagerande och stökiga. Ofta har de nyetablerade ensamstående mödrar, eller att bägge föräldrar är analfabeter. Familjer med hederskultur kanske flyttar till större städer för att smälta in bättre.

- **Vilka insatser kan ni erbjuda idag? På akut, kort och lång sikt.**

Viktigt att skapa en kontakt, erbjuda samtal, i vissa fall kanske skyddat boende behövs, hanteras som vanligt ärende med kvinnovåld.

- **Finns det något som saknas för att kunna erbjuda målgruppen ett bra stöd?**

Det är bra att som handläggare ha någon att ringa till om det finns behov av konsultation.

Ett förslag på en långsiktig insats är kontaktperson som fått utbildning kring hedersvåld och förtryck och kanske även får stöd i sin roll som kontaktperson. Exempel på uppdrag som kontaktpersonen kan ha är att vara ett emotionellt och praktiskt stöd, stöd i att bygga upp/stärka nätverk och aktivering (sysselsättning, fritid mm) och vara ett vuxenstöd som också kan informera om rättigheter och samhällsinformation. Tanken är att kontaktperson kan beviljas exempelvis om personen bedöms tillräckligt skyddad för att stanna kvar i länet men fortfarande är i behov av stöd, om en person flyr/flyttar till kommunen och är i behov av stöd för sin utsatthet för heder eller om det är en vuxen som är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck men väljer att inte lämna familjen och orten, eller skyddsplaceras men kan återvända efter placeringen.

- **Hur tänker ni kring ovanstående insats? Ser ni det som möjligt att ni skulle kunna använda er av denna typ av insats? Finns det några brister/farhågor med en sådan typ av insatser? Några vinster?**

Ser positivt på att en sådan insats skulle finnas att erbjudas. Bra om det finns en samlad kompetens.

Bilaga 18 Åre kommun

Sammanfattning kommundialog Åre 2/10 videomöte med Emilie Rydebjörk, IFO Åre.

Det finns ingen statistik över ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck. Erfarenheten är att det pratas lite/inget om heder inom såväl arbetsmarknadsenheten, lärcentrum, inflyttarservice samt IFO. Signaler på hedersrelaterat våld och förtryck kanske tolkas till att ha kulturella förklaringar och missas som våld.

Utmaningar i arbetet är socialsekreterare med brett arbetsfält, kompetenser inom vissa ämnen blir individbaserat istället för att hela arbetsgruppen får en kompetenshöjning. Kontinuerlig uppföljning och fler träffar på plats skulle kunna öka möjligheten att se även signaler på våld i ärenden som inkommer av annan anledning.

Önskvärt är mer utbildning och kontinuerlig kompetensutveckling. Utarbetade handlingsplaner och strukturer för arbetet istället för att bygga på "eldsjälar". En del av en tjänst kunde avsättas för att jobba med kompetenssäkring i arbetsgrupper.

Det finns inga riktade insatser mot målgruppen men kommunen kan ta stöd utifrån, bland annat via Centrum mot våld. Vid skyddsbehov kan externa placeringar användas. En farhåga med kontaktpersoner är svårigheten i rekrytering i små kommuner. Men extern rekrytering och en "bank" av färdiga kontaktpersoner skulle var en bra insats att kunna bevilja. En central lösning är antagligen lättast, motsvarande familjehemscentrum.

Bilaga 19 Bergs kommun

Sammanfattning kommundialog Berg 8/5 2020 Eva Wallander, socialsekreterare och samordnar Vinr Bergs kommun.

Bergs kommun har haft ärenden där hedersrelaterat våld och förtryck uppmärksammats. En del har backat ur kontakten med socialtjänsten innan de erbjudits insatser, någon på grund av att det krävs så mycket för att leva skyddat att de inte orkar flytta. Där det blivit aktuellt med flytt/skydd har Bergs kommun anlitat bland annat TRIS och Gryning HVB. Berg kommun kommer aldrig längre i insatser än till det "akuta". De vänder sig till kompetenteamet i Östergötland och till Terrafem för stöd i ärenden.

Handläggare upplever att det är svårt att känna sig trygg generellt i ärenden när de är så få. Kunskapsnivån är överlag låg i skola där de inte vågar se och inte vågar ställa frågan. Därför kommer inte oron in till socialtjänsten. Integrationsservice som fångade upp mycket tidigare finns inte längre kvar då andel nyanlända minskat. Samverkan är svårt att få till på lokal nivå, mycket rinner ut i sanden och blir personbundet. Det är dels svår att få chefer att driva på samverkan men även att motivera till insatser/satsningar när så få ärenden kommer in.

Idéer som finns är att kommuner som har möjlighet hjälper andra kommuner (utbyte) då många måste flytta från kommunen. Regionala (Jämtland/Härjedalen) samråd där spetskompetens inom heder kunde samlas och möjliggöra för stöd till handläggare. Kvalificerade kontaktpersoner som är ett stöd som följer med i processen.

Bilaga 20 Länsstyrelsen Jämtland

Sammanfattning kontakt Tone Morseth, Länsstyrelsen Jämtland/Härjedalen, träff 12 februari, videosamtal 26 maj samt 16 oktober.

Tone Morseth, Länsstyrelsen Jämtland/Härjedalen har i uppdrag att genom kommundialoger kartlägga behov av bland annat utbildning inom hedersrelaterat våld och förtryck i Jämtland/Härjedalen.

Tone har i sin kartläggning haft kontakt med flera av länets kommuner men mer kontakt med Åre, Strömsund och Ragunda där gruppdialoger genomförts. Representanter från bland annat socialtjänst, integration, skola och förskola har deltagit i dialogerna. Sammanfattningsvis har kartläggningen fått ett svagt gensvar gällande hedersvåld och förtryck. Integrationsidan beskriver oro för förekomst av hedersvåld i högre andel än socialtjänst och skola/förskola. Integration beskriver att man kommer nära familjer som är under etablering och kan upptäcka mycket exempelvis kontroll, men det kan även vara lätt att blunda för problematiken för att främja etableringen och att det är en svår roll att ha. Detta leder även till att få orosanmälningar görs. Det finns en rädsla och osäkerhet kring hedersrelaterat våld, som man kan se både lokalt och nationellt, inom flera yrkeskategorier. Det finns behov av utbildning, kollegialt och chefs-stöd och en samverkan med ökad kvalitet både internt och externt med bland annat skola, polis och socialtjänst för att skapa trygghet i att se och agera. En del av att orka se och agera är även att våga lita på att det finns en positiv utkomst, där det kan vara viktigt att beskriva hela processen och få exempel på hur man jobbar med långsiktigt stöd. Det finns mycket osäkerhet kring familjebehandling i familjer där det förekommit/förekommer hedersrelaterat våld och förtryck och ett behov av mer kunskap kring när och om det är lämpligt och hur man jobbar med riskbedömning.

För att öka möjligheten att fånga upp ärenden gällande hedersrelaterat våld och förtryck vore det positivt med ett frågor som ställs rutinmässigt och brett, exempelvis som en del i hälsosamtal. När det gäller behov av utbildning har Länsstyrelsen planer på att utbilda utbildare runt om i länet inom heder som ett komplement till webutbildningen. Förhoppningen är att de sedan kan kontinuerligt utbilda i sina hemkommuner.

När det gäller långsiktigt stöd i Jämtlands län är det främst de som flyttar hit eller placeras här samt de med lägre risk som blir aktuella då det annars är aktuellt med placering på annan ort. Erfarenheterna av det stöd som fungerar är att få stöd till att samlas i aktiviteter med andra och där det finns gemensamma intressen.

Bilaga 21 Susanne Strand

Sammanfattning kontakt med Susanne Strand 14/5 2020.

Susanne Strand, docent i kriminologi på Örebro universitet. Hennes forskning fokuserar på prevention vad avser återfall i våldsbrott där hon till stor del har bedrivit forskning inom polisen och rättspsykiatri vad avser riskbedömning och riskhantering.

Forte har beviljat 24 miljoner till att bland annat utveckla långsiktig riskhantering.

Kunskapsläget kring heder och stalkning är låg i Sverige och kommunerna försöker använda insatser som inte är anpassade för problematiken. Vi måste ha mer kunskap oavsett hur man ser på hedern någon får betala priset om vi tror att det går att medla mellan tonåringar och familjer. Utsatta som ofta missas i socialtjänstens arbete är romer, där det finns en stark hederskultur samt en stor utsatthet generellt samt en svårighet att vända sig till myndigheter för stöd.

Susanne menar att det finns andra riskfaktorer på glesbygd än i storstäder, arbetslösheten, missbruk, psykisk ohälsa finns i högre utsträckning på glesbygd. Utövarna finns på heltid runt omkring den utsatta på ett annat sätt än i städer. Hedersfamiljer i glesbygden är ofta lättare att identifiera. Isoleringen blir stor och många flyttar vidare från placering. Personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck kan vara extra sårbara, de har få att vända sig till, ingen pratar samma språk, de kommer aldrig ur sin isolering för att de inte har tillgång till att skapa nya kontakter.

Det kan vara svårt att placera våldsutsatta i små kommuner då det blir som att ställa någon i ett skyltfönster, det är lättare att placera längs kusten och i storstäder. Om familjen inte är förankrad i samhället så är det lämpligt att förflytta till storstäder för att för svårt att skydda på en liten ort. Det blir för svårt med anonymiteten och att kunna smälta in och inte bli hittad. Om det är något som avviker för mycket för normen i kontexten så är det svårt att behålla skyddet. De allra svåraste ärenden rekommenderas att placeras och då ej glesbygd.

Hur kan vi skydda de utsatta ordentligt? Många utsatta väntar med polisanmälan tills barnen är stora nog att inte tvingas umgänga till pappa. Kontaktförbud blir extra viktiga. Utökade kontaktförbud kan vara en bra idé, att förbudet gäller lite större områden, särskilt när det gäller glesbygd. Men ett utökat kontaktförbud kräver beivran vilket kan vara svårt att motivera.

När det kommer till utsatta unga så behövs engagemanget runt omkring för att skydda. Det är viktigt att det finns skyddsplaner med skolan och att de är involverad. Ur ett skyddsperspektiv bör det alltid användas telefontolk och ej uppge vilken ort man befinner sig på.

Långsiktigt stöd: Susanne menar att ofta när våldet upphört så tar insatserna slut, oavsett behov. Alla ärenden är unika men mycket gemensamma drag. En samverkansperson att ha kontakt med som stöttar i att bygga upp det nya nätverket och hjälpa till med kontakter, som kan informera och stötta i arbete, skola. Om det är en vuxen kvinna med barn är det viktigt att mamman få språkutbildning då mycket av kommunikationen annars går via barnen, det kan även behövas annat extra stöd så att inte barnen får för stort ansvar. Det finns en risk för att äldsta sonen ofta får ta över ansvaret i form av kontroll över mamma och syskon, sonen kan ha kontakt med andra släktingar vilket är viktigt att vara uppmärksam på.

Livskvaliteten är avgörande för riskhanteringen. Innebär det en för låg livskvalitet att lämna våldet är det hög risk för att den utsatta ska stanna kvar eller återvända till det sammanhang där man riskerar bli utsatt för våld eller förtryck.

Kommuner utgår ofta från att kvinno- och tjejjourerna ska lösa och med en förhoppning om att det "inte ska kosta pengar".

Susanne har även erfarenheter av hur arbetet med våld i nära relationer ser ut i Australien. Det finns vissa parametrar som skiljer sig från Sverige. Australien har en annan integrationspolitik och inte alla släpps in i landet. Vissa grupperingar blir väldigt stora, det finns en hög förståelse mångkulturism, exempelvis med vissa öppettider på badhus för vissa grupper. Det är oproblematiskt eftersom alla har sitt ursprung någon annanstans ifrån. Det är öppet fast med en samtidig inlåsningseffekt och det tenderar att bli slutna communities med lite/ ingen inblandning av samhälle/andra grupperingar. Civilsamhället får en annan inblandning i familjesituationen och det kan vara svårare att ta sig ut våldet. Det finns ofta ett starkt behov av att tillhöra då communityt är "allt". Australien klassificerar inte våld i olika "typer" utan pratar om "family violence" som innefattar allt våld i nära relationer. Hedersrelaterat våld anmäls inte, det hanteras inom communityt.